

ΤΟ ΜΕΓΑ ΔΕΟΣ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΓΕΝΝΑ.

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΛΛΙΜΑΣΙΑΣ

ΔΡΑΣΗ 4^Η : ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ – ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΕΣ: ΡΕΒΕΛΑΚΗ Μ.- ΜΟΝΙΟΥ Ρ.- ΚΑΣΑΠΙΔΟΥ Μ.

ΛΥΚΕΙΟ ΚΑΛΛΙΜΑΣΙΑΣ – 1^Ο ΕΝΙΑΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΧΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ ΘΕΑΤΡΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ: ΡΕΒΕΛΑΚΗ ΜΑΡΙΑ

Γυρνώντας πίσω στις αρχές του σχολικού έτους θυμάμαι τον προβληματισμό μου σχετικά με τη συνέχιση της δουλειάς που είχαμε ξεκινήσει εδώ και τρία χρόνια με τους μαθητές του Γυμνασίου και Λυκείου της Καλλιμασιάς. Παιδιά που για τρίτη συνεχή χρονιά έκαναν θέατρο, είχαν –τα περισσότερα- ανέβει ήδη στη σκηνή με την προηγούμενη θεατρική παραγωγή και συνέχιζαν, άλλος με περισσότερη άλλος με λιγότερη ζέση να ενδιαφέρονται για το θέατρο. Θεωρώντας, λοιπόν, ότι-έχοντας κατακτήσει κάποιες στοιχειώδεις τεχνικές- θα μπορούσαν να ασχοληθούν με κάτι συνθετότερο, τόσο υποκριτικά όσο και νοηματικά, αποφασίσαμε, με συναδέλφους του Γυμνασίου της Καλλιμασιάς, να ξεκινήσουμε, στο πλαίσιο των Καινοτόμων Δράσεων της Ευέλικτης Ζώνης, μια σπουδή πάνω στο αρχαίο ελληνικό δράμα. Παράλληλα, έχοντας αναλάβει τη διδασκαλία του μαθήματος της θεατρολογίας στο Λύκειο της Καλλιμασιάς και στο 1^ο Ενιαίο Λύκειο, και με την συμπαράσταση των διευθυντών των τριών σχολείων αλλά και με την έντονη διάθεση των παιδιών να δουλέψουν πάνω σε κείμενο, πέρα από τις ασκήσεις και τη θεωρία του θεάτρου, σκέφτηκα να διευρύνω αυτή τη σπουδή, περιλαμβάνοντας και παιδιά των δύο Λυκείων σε πειραματισμούς που πιθανόν –αλλά όχι αναγκαστικά- να οδηγούσαν σε μια ενιαία παράσταση.

Η επιλογή της τραγωδίας δεν έγινε χωρίς φόβο και...δέος. Οι λόγοι πολλοί και ποικίλοι. Καταρχάς, η τραγωδία είναι θέατρο τελετουργικό, κάτι που απαιτεί ιδιαίτερη εκφορά στο λόγο και ποιότητα στην κίνηση. Είναι θέατρο ανοιχτού χώρου(αν κι έχουν υπάρξει ενδιαφέρουσες παραστάσεις του και σε κλειστό χώρο) πράγμα που καθιστά αναγκαία την καλή τεχνική στην αναπνοή για να επιτευχθεί η απαιτούμενη ένταση φωνής. Τα κείμενα τέλος είναι φορείς υψηλών διανοημάτων και διαχρονικών αξιών, που μοιάζουν ξεχασμένες στην εποχή μας. Κι όμως αρκεί να ψάξεις λίγο μέσα τους και θα ανακαλύψεις πόσο πολύ μας αφορούν όλους ακόμα και σήμερα. Οδηγηθήκαμε λοιπόν σε αυτή την επιλογή από την ανάγκη επαφής με τις ρίζες της ελληνικής σκέψης, με τρόπο βιωματικό και όχι στείρα ακαδημαϊκό και αναλυτικό. Κι ήταν πραγματικά συγκινητικό να βλέπει κανείς τα ίδια παιδιά που δηλώνουν ότι απεχθάνονται το μάθημα των αρχαίων ελληνικών, να αρθρώνουν τον αρχαίο ελληνικό λόγο στο πρωτότυπο και μάλιστα με την μετρική του ίδιου του κειμένου. Επιπλέον, ήθελα για μια ακόμη φορά να τονίσω ότι θέατρο σημαίνει συνεργασία και

επικοινωνία κι ότι ό,τι ουσιαστικότερο έχει να μας προσφέρει αυτή η Τέχνη είναι η ομαδικότητα. Τι προσφορότερο, λοιπόν, για την συνειδητοποίηση αυτή από ένα χορικό, όπου μια ομάδα κινείται, μιλά και τραγουδά σαν ένας άνθρωπος, ενώ το κάθε μέλος της κρατά ταυτόχρονα την αυτονομία του, συνεισφέροντας ισότιμα σε έναν κοινό στόχο.

Ξεκινήσαμε, λοιπόν, να δουλεύουμε με τα παιδιά που εντάχθηκαν στις δραστηριότητες της Ευέλικτης Ζώνης, στη δράση με τίτλο «Το Αρχαίο Θέατρο –Από το Χθες στο Σήμερα- Θεωρία και Πράξη», όπου με τη συνεργασία των συναδέλφων Ρούλας Μονιού στο θεωρητικό κομμάτι και Μαρίας Κασαπίδου στο εικαστικό, δουλέψαμε πάνω στο β΄στάσιμο της «Αντιγόνης» του Σοφοκλή, ενώ ταυτόχρονα τεκμηριώσαμε θεωρητικά το αντικείμενο με κείμενα και πληροφοριακό/ φωτογραφικό υλικό που τα παιδιά συγκέντρωσαν. Παράλληλα, κατασκευάσαμε μάσκες από γυψόγαζα ενώ, κατά τη διάρκεια της δράσης, δανειστήκαμε, από το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, μουσειοσκευή με θέμα την αρχαία ελληνική ενδυμασία και είδαμε στην πράξη πως μπορεί ένα και μόνο κομμάτι ύφασμα να μετατραπεί με πολύ απλό τρόπο σε ένδυμα, σύμφωνα με τη λιτότητα που διαπνέει κάθε εκδήλωση ζωής των αρχαίων Ελλήνων- αντίληψη που προσπαθήσαμε και εμείς να ακολουθήσουμε στην κατασκευή των κοστουμιών μας αλλά και στη γενικότερη προσέγγιση του θέματός μας.

Στην πορεία της δουλειάς ήρθαμε όλοι αντιμέτωποι με το...δέος που γεννά ο αρχαίος ελληνικός λόγος, η αρχαία ελληνική μετρική που επιβιώνει ακόμα και στη μετάφραση του κειμένου στα νέα ελληνικά(τουλάχιστον στις μεταφράσεις που συνειδητά σέβονται το μέτρο), η επακόλουθη ένταξη της μουσικής και της κίνησης που οφείλει να ακολουθεί το ρυθμό του λόγου. Δουλέψαμε με μουσικές αρχαιοελληνικές- γραμμένες πάνω στους αρχαίους τρόπους. Προσπαθήσαμε να προσαρμόσουμε τη κίνησή μας στο ύφος του λόγου, άλλοτε με βηματισμούς μετρημένους με απόλυτη ακρίβεια, άλλοτε πιο ελεύθερα. Σκοπός μας ήταν όχι το ανέβασμα μιας παράστασης ενός ενιαίου έργου αλλά το ψηλάφισμα του ύφους, ο πειραματισμός πάνω στα στοιχεία που απαιτούνται σε ένα χορικό. Για αυτό το λόγο και δεν λάβαμε καθόλου υπόψη μας το ότι ο χορός της Αντιγόνης είναι χορός Γερόντων, παράβλεψη σαφώς ανεπίτευτη, αν επρόκειτο για κανονικό ανέβασμα της τραγωδίας ολόκληρης. Όμως δε θέλησα να προσθέσω ένα τόσο μεγάλο βάρος, όσο αυτό της ηλικίας και του φύλου, σε παιδιά σχολείου -στην πλειοψηφία τους κορίτσια. Ο βασικός σκοπός μας ήταν να αποδοθεί ο λόγος και τα νοήματα του κειμένου.

Σιγά-σιγά ωρίμασε η ιδέα να ενωθούν σε μια ενιαία παράσταση τα κομμάτια που δουλεύονταν έως τότε ξεχωριστά: οι σκηνές και οι μονόλογοι καθώς και το χορικό του Έρωτα και ο κομμός Αντιγόνης –Χορού που ακολουθεί, που δουλεύαμε με τα τμήματα Θεατρολογίας των Λυκείων από τη μια και το β΄στάσιμο, που δουλεύαμε με τα παιδιά της δράσης, το οποίο και θα αποτελούσε το νοηματικό άξονα της όλης σύνθεσης. Ο τίτλος που επιλέχθηκε ήταν εμπνευσμένος από το στάσιμο: **ΤΟ ΜΕΓΑ ΔΕΟΣ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΓΕΝΝΑ**. Έτσι, όσον αφορά τη συνέχιση της δουλειάς στο πλαίσιο της δράσης, δημιουργήθηκαν επιμέρους ομάδες: άλλα παιδιά εργάστηκαν κυρίως στο θεωρητικό μέρος, με στόχο να επιμεληθούν την

έκδοση ενός εντύπου που θα περιλαμβάνει τις εργασίες τους και θα λειτουργήσει ως πρόγραμμα της παράστασης, άλλα ασχολήθηκαν με το εικαστικό / ενδυματολογικό μέρος και άλλα με το πρακτικό μέρος , με δουλειά υποκριτική και κινησιολογική. Είναι αυτονόητο ότι δεν υπήρξαν αυστηρά στεγανά μεταξύ των ομάδων.

Στην πορεία αυτής της εργασίας ανακαλύψαμε όλοι, πιστεύω, την αξία της συνεργασίας. Κι αυτό δεν ισχύει μόνο για τους μαθητές αλλά και για μας, τους καθηγητές. Το θέατρο είναι μια διαδικασία εξαιρετικά σύνθετη, που απαιτεί εξειδικευμένη γνώση σε πολλούς τομείς. Είναι ελάχιστα αυτά που μπορεί να πετύχει ένας μόνος του, όσο καλός κι αν είναι σε αυτό που κάνει. Πιστεύω ότι το πιο σημαντικό μάθημα για όλους μας ήταν η συνειδητοποίηση ότι ομαδική δουλειά δε σημαίνει μια ιδανική κατάσταση, όπου όλα δουλεύουν ρολόι, χωρίς αντιθέσεις και συγκρούσεις, αλλά αντίθετα μια διαδικασία καθημερινής δημιουργικής τριβής, όπου μαθαίνεις να μην απορρίπτεις πριν ακούσεις και δεις τι έχει να σου προσφέρει ο άλλος. Προσωπικά, θέλω να ευχαριστήσω πρώτη από όλους την διευθύντρια του Γυμνασίου Καλλιμασιάς κα Ειρήνη Πουλερέ, η οποία στηρίζει εδώ και χρόνια όλες τις προσπάθειες της ομάδας, χωρίς την συνδρομή και τον προσωπικό κόπο της οποίας δεν θα φτάναμε ποτέ εδώ που φτάσαμε, καθώς και τις αγαπημένες συναδέλφους Ρούλα Μονιού, Μαρία Κασαπίδου και Μίνα Κρανάκη, η οποία με τις χορογραφικές της παρεμβάσεις συν-σκηνοθέτησε σχεδόν την παράσταση και τη Στέλλα Τσιροπινά για την συμπαράσταση και συνεχή παρουσία της, και να τους πω ότι οι περισσότερες από τις ιδέες που υπάρχουν στην παράσταση είναι- χωρίς να το ξέρουν, ίσως- δικές τους. Εγώ το μόνο που έκανα είναι να τις ακούσω. Θέλω να πιστεύω ότι και οι μαθητές μας έμαθαν να κάνουν το ίδιο.

ΜΑΡΙΑ ΡΕΒΕΛΑΚΗ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΚΗΝΟΘΕΤΗ

Στο εύλογο ερώτημα γιατί τραγωδία και μάλιστα γιατί τραγωδία με παιδιά αυτής της ηλικίας η απάντηση δεν είναι εύκολη. Σίγουρα η εποχή μας δεν ευνοεί ιδιαίτερα αυτά τα κείμενα. Και το αρχαίο δράμα έχει ιδιαιτερότητες που καθιστούν το πλατύ κοινό μάλλον επιφυλακτικό απέναντί του. Καταρχάς, η τραγωδία είναι θέατρο τελετουργικό, κάτι που απαιτεί ιδιαίτερη εκφορά στο λόγο και ποιότητα στην κίνηση. Είναι θέατρο ανοιχτού χώρου (αν κι έχουν υπάρξει ενδιαφέρουσες παραστάσεις του και σε κλειστό χώρο) πράγμα που καθιστά αναγκαία την καλή τεχνική στην αναπνοή για να επιτευχθεί η απαιτούμενη ένταση φωνής. Τα κείμενα, τέλος, είναι φορείς υψηλών διανοημάτων και διαχρονικών αξιών, που μοιάζουν ξεχασμένες στην εποχή μας. Κι όμως αρκεί να ψάξεις λίγο μέσα τους και θα ανακαλύψεις πόσο πολύ μας αφορούν όλους ακόμα και σήμερα.

Μέσα από τα αρχέτυπα της τραγωδίας γίνεται φανερή η αντιδιαστολή των βασικών δυνάμεων που κινούν τον πολιτισμό μας. Ειδικότερα, όσον αφορά τα αποσπάσματα που επιλέξαμε να παρουσιάσουμε διαπραγματεύονται το θέμα του ανθρώπου ως δημιουργού πολιτισμού. Ο άνθρωπος γεννά το μεγαλύτερο θαυμασμό, γιατί καταφέρνει με τη δύναμη του μυαλού του να κάνει τα πάντα εκτός από το να νικήσει το θάνατο. Στην προσπάθειά του βέβαια αυτή χρησιμοποιεί μέσα όχι πάντα ειρηνικά. Ο πόλεμος είναι κι αυτός μια επινόηση των ανθρώπων καταστροφική που εκφράζει την ανάγκη για δύναμη, εξουσία, επέκταση, «αξίες» εκφραζόμενες μέσα από τις ανδρικές μορφές του Αγαμέμνονα, του Οδυσσέα, του Κρέοντα. Από την άλλη οι γυναικείες μορφές μοιάζουν να εκφράζουν τη ζωή, την αγάπη, την αυτοθυσία (Αντιγόνη, Ιφιγένεια) την αξιοπρέπεια (Πολυξένη) αλλά και την εκδίκηση (Κλυταιμνήστρα). Μέσα από τη δράση των ηρώων παρακολουθούμε τη σύγκρουση αυτών των δυνάμεων που μπορεί να πάρει τη μορφή αντιπαράθεσης του ανδρικού και του γυναικείου στοιχείου. Η γυναίκα φαίνεται να εκπροσωπεί τη ζωή και σπαράζει όταν αυτή η ζωή χάνεται στο βωμό του πολέμου που κάνει ο άνδρας για να κερδίσει δύναμη, πλούτο και δόξα. Η αντίδρασή της σ' αυτή την παράλογη προσφορά αίματος ποικίλει. Άλλοτε παρακαλεί και υποτάσσεται (Ιφιγένεια), άλλοτε στέκεται περήφανη μπροστά στην αυταρχική επιβολή θεσμών ή κανόνων (Πολυξένη, Αντιγόνη), άλλοτε ταυτίζεται με την πατρική εξουσία (Ηλέκτρα), άλλοτε πληρώνει με το ίδιο νόμισμα, οικειοποιούμενη το ρόλο και την εξουσία του άνδρα (Κλυταιμνήστρα).

Σε κάθε περίπτωση ο αρχαίος τραγικός λόγος δίνει χώρο έκφρασης και στις δύο πλευρές και στις δύο αντιπαρατιθέμενες δυνάμεις. Χαρακτηριστική είναι η αντιπαράθεση Κλυταιμνήστρας- Ηλέκτρας, όπου συγκρούεται το μητριαρχικό με το πατριαρχικό δίκαιο μέσα από ίσους λόγους, κατά το πρότυπο της ισηγορίας της αρχαίας ελληνικής δημοκρατίας. Κι ίσως αυτό είναι το σημαντικότερο δίδαγμα της τραγωδίας προς το σύγχρονο κόσμο. Δεν υπάρχει ποτέ μια αλήθεια, ποτέ δεν είναι ο ένας απόλυτα σωστός και ο άλλος απόλυτα λάθος. Δεν υπάρχουν συνεπώς απόλυτες βεβαιότητες, τα πάντα είναι ανοιχτά στις ερμηνείες που κάθε εποχή – ανάλογα με το πνευματικό, αισθητικό, φιλοσοφικό της υπόβαθρο- θα δώσει στο κείμενο. Αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος που αυτά τα κείμενα διαβάζονται, ανεβάζονται σε παραστάσεις, συγκινούν και προβληματίζουν σε κάθε εποχή, αρκεί να έχουμε την υπομονή να ξύσουμε την επιφάνεια και να αισθανθούμε τις δονήσεις τους που έρχονται από τα βάθη της αρχέγονης ύπαρξης και κατευθύνονται αναλλοίωτες προς το μέλλον.

ΜΑΡΙΑ ΡΕΒΕΛΑΚΗ